KH/MRL 5.2.2021

Sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

Maakuntajohtaja Kari Häkämiehen asiantuntijalausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi.

Maakunnan liiton tehtäviin eivät kuulu sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen tehtävät, joten lausunto ei keskity näiden järjestämistehtäviin.

Suomalainen valtiosääntöperinne on rakennettu kuntien varaan. Kunnilla on perustuslaissa turvattu kunnallinen itsehallinto, jonka ydintä on yleinen toimiala. Kunnan tehtävä on edistää asukkaittensa hyvinvointia ja hyödyntää erilaisia toimenpiteitä hyvinvoinnin saavuttamiseksi. Hallituksen hyvinvointialueisiin perustuva sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistus on lähtökohtaisesti tämän valtiosääntöperiaatteen vastainen. Uudistus luo uuden suorilla vaaleilla valittavan päätöksenteko- ja hallintotason kuntien ja valtion välille ja siirtää puolet kuntien tehtävistä hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle. Samalla kunnan taloudellinen asema heikkenee ja kyky suoriutua sille asetetusta tehtävästä vaarantuu. Uusi hallintotaso luo myös kuntien ja hyvinvointialueiden välille kilpailuasetelman, jossa kuntien on taloudellisesta näkökulmasta vaikea pärjätä. Kunnan ja hyvinvointialueen häilyvä toimialaraja on myös vaarassa synnyttää päällekkäisiä tehtäviä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen vaikutusta kuntiin ei ole huomioitu riittävästi. Kuntien asema on muuttumassa arvioitua enemmän, sillä uudistuksen taloudelliset muutosvaikutukset kohdistuvat yksinomaan niihin. Kysymys on kuntien kyvystä hoitaa tehtäviään eli edistää asukkaittensa hyvinvointia, järjestää perusoikeudelliset palvelut sekä suoriutua alueensa elinvoima- ja kilpailukykytehtävistä. Suurimmat riskit liittyvät kuntien investointikykyyn. Erityisen ongelmalliseksi nousee suurten kaupunkien ja kasvavien kaupunkien tilanne. Sote-uudistus ei vähennä kasvavien kaupunkien investointitarvetta, mutta puolittaa niiden veropohjan ja tätä kautta heikentää rahoituksen saatavuutta ja velanhoitokykyä. Negatiivinen vaikutus suurten kaupunkien kilpailukykyyn vaikuttaa kasvavien maakuntien ja koko maan kehitykseen ja hyvinvointiin.

Hallituksen esityksessä hyvinvointialueilla on nimellinen itsehallinto tehtäviensä hoitamiseen. Käytännössä palvelutuotanto on vahvassa valtionohjauksessa. Vaatimus hyvinvointialueen riittävästä omasta palvelutuotannosta rajaa sen valtaa päättää sote-järjestämislain mukaisesta palvelustrategiasta. Palveluiden saatavuuden ja tehokkaan tuottamisen takaamiseksi hyvinvointialueella tulee olla itsenäinen valta päättää palvelutuotannostaan. Keinovalikoimassa hyödynnettävissä tulee olla niin järjestöt kuin yritykset palveluntuottajina ilman, että tätä laissa rajoitetaan.

Hyvinvointialueen rahoituksen yleiskatteellisuus mahdollistaa itsehallinnon rahoituksen kohdentamisessa. Valtio kuitenkin vahvasti ohjaa hyvinvointialueiden taloutta muun muassa

VARSINAIS-SUOMEN LIITTO
EGENTLIGA FINLANDS FÖRBUND
REGIONAL COUNCIL OF SOUTHWEST FINLAND

PL 273 (Ratapihankatu 36) | 20101 Turku
+358 2 2100 900 | kirjaamo@varsinais-suomi.fi
www.varsinais-suomi.fi | Y – 0922305-9

investointien ja lainanottovaltuuksien kautta. Kustannusten kasvun hillinnän näkökulmasta valtion vahva talouden ohjaus on perusteltu. Samalla se kuitenkin siirtää päätösvaltaa ministeriölle ja rajoittaa hyvinvointialueen itsehallintoa sekä demokratian toteutumista.

Uudistuksen myötä toteutettavat verorakenteen muutokset eivät saa aiheuttaa kokonaisveroasteen kiristymistä. En pidä uskottavana, että erillinen maakuntavero ei kiristäisi kokonaisveroastetta. Maakuntavero käytännössä tarkoittaisi myös uutta verotulojen tasausjärjestelmää, jossa hyvinvointia luovat maakunnat, kuten Varsinais-Suomi, olisivat maksajia.

Hallituksen esitys ei huomioi riittävästi yliopistosairaaloiden asemaa ja asettaa yliopistolliset keskussairaalat eriarvoiseen asemaan. Helsingin yliopistollinen sairaala on kuntayhtymässä, joka laskuttaa alueita ja maakuntia. Muilla yliopistollisilla keskussairaaloilla tätä mahdollisuutta ei olisi. Koska potilailla on mahdollisuus valita erikoissairaanhoidon yksikkönsä, lakiesitys vahvistaa Hyksin kilpailuasemaa. TYKS:n aseman heikkeneminen heijastuu väistämättä Varsinais-Suomen lääke- ja biotekniikan klustereiden toimintaan sekä heikentää Turun yliopiston asemaa.

Maakunnissa lähdetään hyvin erilaisista lähtökohdista sosiaali- ja terveydenhuollon perus- ja erityistason sekä järjestämisvastuun integraatioon. Lähtötilanne vaikuttaa olennaisesti aikatauluun ja muutoskustannuksiin. Alueilla, joissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu on jo siirretty sote-kuntayhtymille, järjestämisvastuun siirto 1.1.2023 voi olla mahdollinen. Sen sijaan alueilla, joissa päävastuu sote-palveluiden järjestämisestä on yhä hajautettu kunnille ja kuntayhtymille ja esimerkiksi asiakas- ja potilastietojärjestelmät edelleen hyvin hajallaan, on toimeenpano annetussa ajassa vaikea tai mahdoton.

Kari Häkämies
Varsinais-Suomen maakuntajohtaja

VARSINAIS-SUOMEN LIITTO
EGENTLIGA FINLANDS FÖRBUND
REGIONAL COUNCIL OF SOUTHWEST FINLAND

PL 273 (Ratapihankatu 36) | 20101 Turku
+358 2 2100 900 | kirjaamo@varsinais-suomi.fi
www.varsinais-suomi.fi | Y – 0922305-9